

М.Ю.ГЛІЗНУЦА, Д.Ю.КРАМСЬКОЇ, С.В.СУСЛІКОВ

ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

У статті проаналізовано та визначено тенденції використання інтелектуального капіталу в зарубіжній і вітчизняній практиці управління інноваційним розвитком економічних систем. Розвинені країни Європи використовують здебільшого послуги спеціалізованих фірм, що надають послуги щодо оцінки їх інноваційного потенціалу, активно проводять роботу по трансферу технологій, зменшують бар'єрний адміністративний тиск на інноваційну діяльність фірм і корпорацій, створюють надійну і стійку систему інвестиційної підтримки суб'єктів господарюючої діяльності. Для удосконалення технологій управління інноваційним розвитком економічних систем з зарубіжного досвіду визначимо придатним для вітчизняних умов сам методико-організаційний підхід науковців при їх участі в аналізі і проектуванні інноваційних проектів. Для конкретних організацій з зарубіжного досвіду слідє, що в цій роботі результатом є не тільки сам проект чи програма, а і навчання та тренінг персоналу підприємств основам інноваційного менеджменту. В статті як рівнозначні складові інтелектуального капіталу розглядаються – науково-технічна база і кадри, фінансові ресурси, інформаційні ресурси і система управління. А при умовах майже незмінної матеріально-технічної бази і низькому рівні фінансування освіти, науки та інноваційної діяльності, запропоновано активізувати інноваційний процес за рахунок удосконалення системи управління інноваційною діяльністю і за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Це положення підтверджується при аналізі зарубіжного досвіду використання інтелектуального капіталу. Значний внесок в науковий розгляд впливу інтелектуального капіталу на управління інноваційними проектами внесли зарубіжні фахівці. З їх досвіду рекомендується використати підхід до розподілу інтелектуального капіталу на елементи, серед яких виділяють: людський капітал, клієнтський, технологічний, інновації та методологію оцінювання і управління проектами.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; інформаційне забезпечення; інтелектуальний потенціал; міжнародні проекти; інноваційні проекти; управління проектами.

M.GLIZNUTSA, D.KRAMSKOY, S.SUSLIKOV

THE INFLUENCE OF INTELLECTUAL CAPITAL AND INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPLY ON THE EFFECTIVE MANAGEMENT OF INTERNATIONAL INNOVATION PROJECTS

The article analyzes and defines the trends in the use of intellectual capital in the foreign and domestic practice of managing the innovative development of economic systems. Developed European countries mostly use the services of specialized firms that provide services for assessing their innovation potential, actively carry out technology transfer work, reduce barrier administrative pressure on the innovative activities of firms and corporations, and create a reliable and sustainable system of investment support for business entities. In order to improve the management technologies of the innovative development of economic systems, we will determine from foreign experience that the methodical and organizational approach of scientists during their participation in the analysis and design of innovative projects is suitable for domestic conditions. For specific organizations, it follows from foreign experience that in this work, the result is not only the project or program itself, and education and training of enterprise personnel in the basics of innovative management. The article considers scientific and technical base and personnel, financial resources, information resources and management system as equivalent components of intellectual capital. And under the conditions of an almost unchanged material and technical base and a low level of funding for education, science and innovative activities, it is proposed to activate the innovative process by improving the system of managing innovative activities and by developing information and communication technologies. This provision is confirmed by the analysis of foreign experience in the use of intellectual capital. Foreign specialists made a significant contribution to the scientific study of the influence of intellectual capital on the management of innovative projects. Foreign specialists made a significant contribution to the scientific study of the influence of intellectual capital on the management of innovative projects. Based on their experience, it is recommended to use the approach to the distribution of intellectual capital into elements, among which human capital, customer capital, technological capital, innovation and methodology of evaluation and project management are distinguished.

Keywords: intellectual capital; information support, intellectual potential; international projects; innovative projects; project management.

Вступ. За рубежом широко використовується методологія порівняння з іншими аналогами в оцінюванні впливу інтелектуального потенціалу та інформаційно-аналітичного забезпечення на ефективне управління інноваційними проектами. Відомі матеріали дослідження групи Європейських країн, орієнтовані на середній бізнес. Для нас представляє інтерес сама концепція і технологія виконання такої роботи. Використання інтелектуального капіталу розглядається в Європі як стратегічний інструмент управління досягненням успіху фірм в інноваційній діяльності [183]. Оцінка такого стану потребує продуманого планування. При цьому важливо, щоб головна концепція і процедури використання інтелектуального капіталу були пов'язані з цілями організації, бізнес-процесами і безпосередніми результатами. Європейська методика [47] виділяє такі складові:

- Загальнометодичний підхід.
- Структурна модель.
- Процедурна модель.

- Інструкція для тренерів.
- Контрольний список (робоча програма, анкети).
- Додаткові модулі.

У виконанні проекту беруть участь: керівники фірм, відповідальні за проект, інструктори, менеджери фірм, консультанти.

Аналіз стану питання. Світовий досвід показує, що тільки через увагу до інтелектуального багатства та через ефективні механізми його використання формується інноваційна економіка і нове високорозвинене суспільство. І як раз в науково-технічному і інтелектуальному секторах суспільства формується як сам потенціал, так і механізми управління цим потенціалом з ціллю забезпечення соціально-економічного розвитку. Отже розгляд інтелектуальних ресурсів, інтелектуального потенціалу і науково-технічної складової цього потенціалу під кутом впливу в цілому на економіку та на окремі структури господарської системи є перманентно актуальним, а особливо в такій ситуації, коли інші ресурси вичерпані або недоступні. Сьогодні

в Україні ведеться активний пошук методів і механізмів для забезпечення інноваційної стратегії розвитку, досягнення успіху у конкурентній боротьбі на світових ринках і суттєвого покращення рівня життя своїх громадян.

Мета роботи. Метою даної статті є визначення впливу інтелектуального капіталу і інформаційно-аналітичного забезпечення на управління інноваційними проектами.

Аналіз основних досягнень і літератури. В науковому плані в дослідженні впливу інтелектуального капіталу і інформаційно-аналітичного забезпечення на управління інноваційними проектами свій вклад такі відомі вчені як Е. Брукінг, М. Кастельс, П. Друккер, Л. Едвінсон, М. Мелоун, Т. Шульц, П. Самуельсон, Б. Санто, Р.Солоу. Вітчизняну школу дослідження інтелектуального капіталу та основ знанієвої економіки створено трудами М. Гейця, Л. Федулової, Е. Лібанової, Ю. Забродіна, В. Амітана, П. Перерви, О. Алімова, З. Герасимчук, Я. Жаліло, А. Чухно. Напрацювання зарубіжних та вітчизняних вчених з питань впливу інтелектуального капіталу і інформаційно-аналітичного забезпечення на управління інноваційними проектами створюють реальну наукову базу для подальших досліджень.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Методика проекту «ІКп – УВ», де ІК – потенціал, УВ – управління використанням, ставить декілька завдань: визначення рівня ІК і оцінка його структури; уточнення процедур оцінювання; організацію процесу навчання персоналу фірми впродовж дослідження. Започатковано такий підхід до структури капіталу, в якому виділяються три частини:

- Людський капітал (те, що один працівник привносить в вартість діяльності організації, за сумою індивідуальних капіталів).

- Структурний капітал (що відбувається між людьми в середині фірми, і те, що в фірмі залишається, якщо працівники залишають фірму).

- Капітал взаємодій (відносини фірми з зовнішніми зацікавленими структурами та агентами).

Бізнес-процес визначають як ланцюжки діяльності в рамках організації чи фірми. Бізнес-успіх є операційний результат, який досягається за рахунок використання ресурсів в бізнес-процесах. З наявної інформації досліджень, проведених в Європі, отримані дещо неоднозначні оцінки щодо ролі окремих складових нематеріальних активів. За результатами цих досліджень був зроблений висновок, що на даний момент проставити чітко визначений ранг складових нематеріальних активів не є можливим, одні дослідники віддають перевагу людському капіталу самої фірми, інші – відношенням з клієнтами, бренду.

Що стосується частоти прийняття до уваги структурних складових ІК, результати показують, що фактор «Передачі знань» був згаданий всіма малими і середніми підприємствами, а потім «Професійна компетентність» і «Клієнтські відносини». Результати показують, що в першу чергу людський фактор інтелектуального капіталу відіграє провідну роль для підприємств. На відміну від цих трьох факторів, «реляційний капітал» був згаданий менш ніж на 60%

малих і середніх підприємств. Зарубіжний досвід вказує на увагу фахівців до процедурно-процесної технології управління інтелектуальним потенціалом фірми.

Для проведення оцінок інтелектуального потенціалу фірми чи інтегрованої економічної системи важливо з'ясувати передумови, а саме:

- ступінь готовності до проведення оцінок;
- потенціал настрою (змінити своє бачення і свій стан);
- потреби в витратах (часу, коштів);
- загальна оцінка фірми і її ринків;
- метод управління, прийнятий фірмою.

Оцінювання в ході проекту («ІК п -УВ») систематично контролює критичні фактори успіху, підтримує якісний стан своїх стратегічних компетенцій, тренує, розвиває і активує ІК в його людському секторі (систему знань, умінь, дібностей).

Розвиток ІК відслідковується за такими характеристиками:

- Тип капіталу, що визначається найбільш вагомим.
- Унікальність бізнес-моделі.
- Логіка відносин всередині фірми і на рівні зовнішніх взаємодій.
- Стійкість ситуації.
- Стабільність процесу розвитку.
- Можливість і спроможність бізнес-моделі реагувати на непередбачені виклики.
- Заперечення і протилежні думки в команді та серед експертів.
- Зовнішні потреби, цінності, вимоги (партнери, клієнти, конкуренти).
- Наявність в команді загальної концепції бачення майбутнього.

Визначаються сильні та слабкі сторони організації (фірми), ранг факторів впливу, пріоритетні заходи впливу. Оцінки робляться по всіх елементах структури інтелектуального капіталу. Розглядаються кількісна, якісна і системно-управлінська сторона використання ІК-потенціалу. З детального аналізу уточнюються інтегральні характеристики капіталу: людського, структурного, зовнішніх відносин (клієнтського). В результаті аналізу можливі оцінки, які викликають протиріччя і непорозуміння. З цього приводу додатково проводяться роботи з новою інформацією, з розширенням аргументів оцінювання, з підбором експертів.

Для більш поглибленої оцінки застосовують такі оцінювані характеристики і індикатори:-

- Кількість працівників.
- Вікова структура.
- Рівень професійної компетенції.
- Соціальна компетенція.
- Участь в інноваційній діяльності.
- Керівний персонал.
- Управлінські навички.
- Тип системи управління.
- Мотивація (система стимулів).
- Навчання і підвищення кваліфікації.
- Частота конфліктних ситуацій.
- Кількість і характер інноваційних проектів.
- Наявність планів, програм, проектів.

- Витрати на: інновації; навчання; стимули; на інформатизацію; на дослідно-конструкторські розробки.

-Кількість і якість пропозицій, інновацій (за рік).

-Досягнуті результати: зростання доходу, прибуток, претензії клієнтів, позиція на ринку, цінова політика.

Внутрішня інформація є доступною для власної економічної і управлінської системи, а зовнішня потребує спеціальної роботи. Найбільш важливий аспект зовнішнього оцінювання – конкурентна розвідка. Конкурентна розвідка може забезпечити підтримку стратегічних рішень та виявити ранні сигнали щодо можливих загроз. КР водночас являє собою і процес і продукт, що є ключовим елементом в стратегічному управлінні. Аналіз конкурентної позиції і самих конкурентів створює добавлену вартість ІК фірми. В конкурентній розвідці є три питання:

- що треба знати ...;
- навіщо ці знання ...;
- що треба зробити

В цьому і є головна цінність інформації від роботи конкурентної розвідки.

В зарубіжних дослідженнях виконана не тільки методична розробка, а і проведені узагальнення отриманих результатів по групі Європейських країн.

Стисло результати практичної роботи проведені в таблиці.

Як слідує з наведеної таблиці і практично одночасно проводились дослідження інтелектуального

капіталу (структури, потенціалу, ефекту, використання) в чотирьох країнах Європи. Був застосований стандартний варіант методики оцінювання ІК, але в кожній країні цілі і завдання перед дослідниками ставились дещо відмінні. У Франції замовників цікавила оцінка структури капіталу і його якості, в Іспанії — удосконалення методики і підвищення рівня знань з питань стратегічного управління. Словенія вибрала шлях використання результатів дослідження для проведення організаційних змін. В Польському варіанті досліджень поставлена ціль залучення інвестицій і оцінка факторів впливу на досягнення успіхів. Відмінності визначені і щодо базової концепції дослідження, в якій за основу прийняті моделі управління знаннями і внутрішня інтеграція (Франція), причинно-наслідковий аналіз (Іспанія), орієнтація на відносини в зовнішньому середовищі (Словенія), бенчмаркінг і навчання (Польща). Результати дослідження (рекомендації) знайшли впровадження в стратегічних програмах, механізмах підвищення рівня професійних і ринкових компетенцій, в модернізації систем управління і стимулювання творчої активності управлінського персоналу, фахівців і робітників. Практично в кожній країні замовники оцінили корисними отримані результати і набутий досвід і проявили готовність таку роботу проводити і надалі, щорічно уточнюючи цілі і завдання спільного з тренерами дослідження.

Таблиця - Узагальнення результатів дослідження по країнах

КРАЇНИ	КІЛЬКІСТЬ ОБСЛІДУВАНИХ ФІРМ, ЧИСЕЛЬНІСТЬ БРИГАДИ ДОСЛІДНИКІВ	ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	БАЗОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ	НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ	РІШЕННЯ ЩОДО ТЕМАТИКИ ПРОДОВЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ В НАСТУПНОМУ РОЦІ
Франція	5 фірм 11 фахівців	Структура ІК Потенціал Аудит якості	Управління знаннями Перевірка гіпотез Розблокування діалогу в компанії	Оновлення стратегії Планування Зміна бізнес-процесу Навчання нових співробітників	Ринкові інновації. Розвиток інноваційного потенціалу
Іспанія	12 фірм 15 фахівців	Оцінка ІК Тренінг-семінари Удосконалення методики	Причинно-наслідковий аналіз Бачення стратегічних цілей Внутрішні реорганізації	Розподіл уваги між довгостроковою і коротко-строковою стратегією Нові показники Підвищення рівня компетенції спеціалістів Оптимізація розподілу ресурсів	Стратегія дальніх перспектив Освоєння методу збалансованої системи показників
Словенія	9 фірм 12 фахівців	Обмін досвідом Завдання реорганізації компанії	Пріоритет капіталу взаємодій (клієнт, інвестори) Стратегія розвитку структуризація бізнес-процесів	Нові постачальники Нові клієнти Прогноз розвитку Підвищення КПД використання ресурсів	Модернізація системи управління Фінансовий менеджмент
Польща	21 фірм 13 фахівців	Залучення інвестицій Визначення факторів впливу	Бенчмаркінг План дій укріплення Внутрішні і зовнішні взаємозв'язки Навчання через консалтинг і тренінг	Антибар'єрні механізми Оновлення стратегії Підвищення компетенції Моніторинг програми і заходів розвитку	Сертифікація Пошук інвесторів Стимулювання

Узагальнено автором з опублікованих наукових матеріалів

Із зарубіжного досвіду, в інтерпретації організаторів дослідження, визначені такі особливості запровадженної і реалізованої методики оцінки інтелектуального капіталу:

– невеликі за чисельністю фірми віддають перевагу спрощеній моделі оцінювання (скрінінгу);

– ускладнені процедури (з додатковими блоками) дають значно більший ефект;

– без зовнішньої підтримки (тренінг-консалтинг) результати незадовільні;

– корисні результати і практичні зміни залежать від послідовності оцінювання: оптимально це треба робити щорічно;

– на другий і третій рік фірма міняє модель «замкнутості» на відкритість інформації для банків, клієнтів.

У закордонному досвіді включення інтелектуального капіталу в економічний процес, аналітика і оцінювання його потенціалу становить досить суттєву частину, але не вичерпує проблему, яка є комплексною. Значні розробки і реальні успіхи у цій проблематиці пов'язані з інвестиціями в інтелектуальний капітал, які в 5-7 разів перевищують аналогічні витрати в Україні на душу населення. Інша складова стосується формування національних систем інноваційного розвитку, як нового сучасного інституту забезпечення стратегічних цілей.

Таким чином, закордонний досвід показує, що сфера інтелекту є пріоритетом економічної політики і має, окрім того, свою специфіку у методах, моделях та інструментах.

Висновки. У статті було визначено вплив інтелектуального капіталу і інформаційно-аналітичного забезпечення на управління інноваційними проєктами.

У сучасних умовах економічного розвитку країн світу, що характерно і для України, в управлінні інноваційним процесом мають бути системно використані такі складові як інтелект, інновації, інформаційно-комунікаційні технології, ринкові механізми та сучасні методи управління.

Список літератури

1. Геєць В.М. Характер перехідних процесів до економіки знань. /В.М. Геєць// *Економіка України*, 2004, №4. – с. 4-14, №5. – с. 4-13.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Євристика в інтелектуальній економіці або формування системи інноваційного підприємства

/О.Б.

Бутнік-Сіверський/Електронніресурс: <http://IPDO.KIEV.ua/files/articles/BUTNIC...Economics.doc>

3. Глізнуца М.Ю. Визначення складових та оцінка інноваційного потенціалу регіону./М.Ю.Глізнуца // «Технологический аудит и резервы производства». -Харків, 2016. №3 /5(29) – С.11-14.

4. Глізнуца М.Ю. Вплив інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток регіонів [Електронний ресурс]/М.Ю.Глізнуца// *Економіка та суспільство*. – 2017.-№9.- С.166-170. Режим доступу до журналу:<http://economyandsociety.in.ua>

5. Глізнуца М.Ю. Удосконалення управління державною інноваційною політикою/ М.Ю.Глізнуца// «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії».- Запоріжжя, 2017. № 2(08)2017 – С.40-46.

6. Глізнуца М. Ю. Роль об'єктів інтелектуальної власності у сучасній економіці / М. Ю. Глізнуца, Л. В. Моргай // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 37 (1313). – С. 32-35.

7. Глізнуца М. Ю. Захист авторського права в мережі internet/ М.Ю.Глізнуца, А. О. Іванова//Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) Збірник наукових праць. – Х. : НТУ «ХПІ». – 2018. – № 47 (1323). – С 88-91

References (transliterated)

1. Geec' V.M. Charakter perekhidnih procesiv do ekonomiki znan'. /V.M. Geec'// *Ekonomika Ukraini*, 2004, №4. – s. 4-14, №5. – s. 4-13.
2. Butnik-Sivers'kij O.B. Evristika v intelektual'nij ekonomici abo formuvannya sistemi innovacijnogo pidpriemstva /O.B. ButnikSivers'kij//Elektronniresurs:<http://IPDO.KIEV.ua/files/articles/BUTNIC...Economics.doc>
3. Gliznuca M.YU. Vznachennya skladovih ta ocinka innovacijnogo potencialu regionu./M.YU.Gliznuca // «Tekhnologicheskij audit i rezervy proizvodstva». -Harkiv, 2016. №3 /5(29) – S.11-14.
4. Gliznuca M.YU. Vpliv intelektual'nogo kapitalu na innovacijnij rozvitok regioniv [Elektronnij resurs] /M.YU.Gliznuca// *Ekonomika ta suspil'stvo*. – 2017.-№9.- S.166-170. Rezhim dostupu do zhurnalu:<http://economyandsociety.in.ua>
5. Gliznuca M.YU. Udoshkonalennya upravlinnya derzhavnoyu innovacijnoyu politikoyu/ M.YU.Gliznuca// «Ekonomichnij visnik Zaporiz'koï derzhavnoï inzhenernoï akademii».- Zaporizhzhya, 2017. № 2(08)2017 – S.40-46.
6. Gliznuca M. YU. Rol' ob'ektiv intelektual'noi vlasnosti u suchasnij ekonomici / M. YU. Gliznuca, L. V. Morgaj // *Visnik Nacional'nogo tekhnichnogo universitetu "HPI" (ekonomichni nauki) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) : zb. nauk. pr. – Harkiv : NTU "HPI", 2018. – № 37 (1313). – S. 32-35.*
7. Gliznuca M. YU. Zahist avtors'kogo prava v merezhi internet/ M.YU.Gliznuca, A. O. Ivanova//*Visnik Nacional'nogo tekhnichnogo universitetu «HPI» (ekonomichni nauki) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) Zbirk naukovih prac'.* – H. : NTU «HPI». – 2018. – № 47 (1323). – S 88-91

Надійшла (received) 19.02.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Глізнуца Марина Юрївна (Gliznutsa Maryna) – кандидат економічних наук, доцентка закладу вищої освіти кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, 61022, Україна; ORCID: 0000-0002-1845-3919; e mail: maryna.gliznutsa@khp.edu.ua

Крамської Дмитро Юрїйович (Kramskoi Dmytro) – кандидат економічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, 61022, Україна; ORCID: 0000-0001-7964-4092; e mail: dmytro.kramskoi@khp.edu.ua

Сусліков Станіслав В'ячеславович (Suslikov Stanislav) – кандидат економічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, 61022, Україна; ORCID: 0000-0001-5779-7610; e mail: stanislav.suslikov@khp.edu.ua